

De ambachten aan de top.
Het heraldisch programma van
de Burgerlijke Griffie in Brugge

Een van de opmerkelijkste gebouwen op de Burg in Brugge is de Burgerlijke Griffie. De gevel springt vandaag de dag vooral in het oog door zijn kleurrijke beschildering, die het sluitstuk vormt van de recente restauratie, afgewerkt in 2001. Maar reeds bij zijn ontstaan in 1534-1537 maakte het gebouw ophef, toen minder door de kleur, die ook op de omgevende gevels aanwezig was, maar door zijn architecturale vormtaal. Het stadsbestuur koos toen voor zijn hoofdwartier van de civiele rechtspraak resoluut voor de nieuwe stijl van de renaissance, waar nog geen voorbeelden van bestonden bij de openbare gebouwen in Brugge en zelfs in Vlaanderen. Inherent aan deze bouwtrant was de rijke sculpturale ornamentiek waarmee de gevel werd verfraaid.¹ Hierdoor stak de Griffie fel af tegen de typisch gotische bouwwijze van het stadhuis, waar zij in feite een verlengstuk van vormt.

Opmerkelijk is ook, en bij de toeristen welbekend, de doorgang naar de Blinde Ezelstraat die vrijgelaten is tussen het stadhuis en de Griffie, dankzij de overwelling van de benedenverdieping van de rechtertravee van dit laatste gebouw. Wie deze weg kiest wordt enkele stappen verder opnieuw verrast door het bevalige achtergeveltje van dit deel van de Griffie. Het is een geliefde pleisterplaats voor de stadsgidsen, die er een al dan niet uitvoerige uitleg wijden aan de rijke architecturale en sculpturale versiering. Deze versiering moet uiteraard gezien worden in samenhang met wat er op de voorgevel is afgebeeld en waar ze in feite

1 J. Esther en M. Meulemeester, 'Kleurrijk eerherstel van een 19de-eeuwse restauratie. De Burgerlijke Griffie op de Burg in Burgge', in: *Monumenten en Landschappen*, 16-2, maart-april 1997, p. 36-54; K. Norro, *Monumentenzorg te Brugge in de XIXe en XXe eeuw. Historisch en kritisch onderzoek van Stadhuis, Griffie en Belfort*, onuitgegeven licentiaatsvernamdeling, R.U.G., 1970; K. Wittevrongel, 'De bouwgeschiedenis van de Burgerlijke Griffie te Brugge', in: *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis*, CX, 1973, p. 186-197.

de voortzetting van is. Pas door de sculpturen in hun samenhang te zien vindt men de sleutel tot het hele programma van deze versiering. Ter gelegenheid van de recente restauratie kon ondergetekende deze sleutel, althans voor wat betreft het heraldische luik, aan de Dienst Monumentenzorg aanreiken.

EEN GEVEL VOL SYMBOLEN

De Civiele of Burgerlijke Griffie werd opgetrokken om de uit haar voegen groeiende administratie van de civiele rechtspraak van de stad meer armslag te bieden.² Ook het Stadhuis zelf kreeg in de eerste helft van de 16de eeuw een paar uitbreidingen, onder meer ten behoeve van de wezenrechtspraak.³ Vanzelfsprekend werd de sculpturale versiering van de Griffie aan de juridische functie van het gebouw aangepast. Het beeld op de middenste en hoogste volutetop, dat wegens zijn positie kan beschouwd worden als de bekroning van het hele gevelprogramma, geeft de toon aan: Vrouwe Justitia met de weegschaal. Pal eronder, in het timpaan en nog steeds op een hoger niveau dan de overige sculpturale elementen, bevindt zich het wapenschild van Keizer Karel. Hier treft men dus een dualiteit aan van het hoogste rechterlijke gezag, enerzijds de antieke godin van de gerechtigheid en anderzijds de regerende hoogste wereldlijke rechter. De overige sculpturale elementen van de gevels sluiten daarop aan en kunnen worden ingedeeld op basis van dezelfde dualiteit: enerzijds zijn er beelden van antieke goden, deugden en bijbelfiguren, anderzijds gaat het om afbeeldingen van de actuele rechterlijke overheid: vorsten, stad en ambachten.⁴

- 2 De bewaarde archiefreeksen "civiele sententiën" vangen aan in de loop van de 15de eeuw: A. Vandewalle, *Beknopte Inventaris van het Stadsarchief van Brugge, deel I: Oud Archief*, Brugge, 1979, p. 83-85.
- 3 A. Vandewalle, 'Het Brugs Stadhuis: 600 jaar geschiedenis', - in: *600 jaar Brugs stadhuis 1376-1976*, Brugge, 1976, p. 11.
- 4 Wat de niet-heraldische elementen betreft laten we ons niet in met de datering van de sculpturale elementen, of deze dateren uit de oorspronkelijke bouwperiode ofwel vernieuwingen zijn of toevoegingen van de 19de-eeuwse restauratie. Zie hiervoor n.1.

1. De gerestaureerde gevel van de Burgerlijke Griffie
© Brugge, Cel Fotografie, J. Termont

Schematisch weergegeven ziet het figuratieve sculpturenprogramma er als volgt uit:

Voorgevel

- het centrale beeld van de Gerechtigheid wordt links geflankeerd door de beelden van de Trouw en de Wijsheid, respectievelijk links en rechts geplaatst van de zijdelingse volutetop; en rechts door de beelden van de Matigheid en de Sterkte op een gelijke positie naast de andere zijdelingse volutetop. Deze volutetoppen zelf zijn bekroond met beelden van bijbelse figuren, links Mozes en rechts Aaron. Alle tot hiertoe vermelde vrijstaande beelden zijn verguld;
- het fronton van de middenste volutetop bevat links van het centrale venster een bas-reliëf met het Oordeel van Cambyses, en rechts een met het Oordeel van Salomon;
- het fronton van de linkse volutetop bevat medaillons met koppen van Griekse goden, met name Zeus links van het venster en Hera rechts; in de rechtse volutetop zijn het respectievelijk Apollo en Athena;
- de middenste volutetop met het wapenschild van Keizer Karel wordt op zijn zijkanten nog geflankeerd door vrijstaande beelden van links een zittende leeuw houdende een gekroonde Brugse b op een wapenschild, en rechts een zittende beer houdende het wapenschild van de stad Brugge; midden onder het venster is nog een klein wapenschild met het Lam Gods aangebracht;
- onder de vensters van de eerste verdieping is een rij van zeven even grote schilden geplaatst, met name twee onder het linkervenster zijnde van de wevers en van het vleesambacht, één onder het volgende venster zijnde van de timmerlieden, één onder het middenvenster zijnde van de smeden, één onder het volgende venster zijnde van de corduaniers, en opnieuw twee onder het rechtervenster (dit boven de doorgang) zijnde van de scheppers en van de bakkers;
- de met arabesken versierde fries tussen de eerste en de gelijkvloerse verdieping wordt ter hoogte van de halfzuilen onderbroken door uitspringende penanten met medaillons waarin portretbustes van vorsten, van links naar rechts Keizer Karel,

zijn echtgenote Isabella van Portugal, Filips de Schone, zijn echtgenote Johanna de Waanzinnige, Ferdinand van Aragon en zijn echtgenote Isabella van Castilië;

- in het timpaan boven de ingangsdeur prijkt een stadswapen met schildhouders en bekroning.

Achtergevel

- op de volutetop het beeld van Salomon, links van deze het beeld van de Voorspoed en rechts dat van de Vrede;
- links en rechts van het venstertje de goden Demeter en Hermes;
- midden onder het grote venster het wapenschild van de makeelaars;
- op de penanten aan de uiteinden van de onderste fries de koppen van Maximiliaan van Oostenrijk en Maria van Bourgondië.

DE HERALDISCHE BEELDENTAAL

In de nu volgende beschouwingen beperken we ons tot de heraldische elementen. Het wapen van Keizer Karel de Vijfde in de top is van goud met een tweekoppige adelaar van sabel, op de borst een hartschild van keel met een dwarsbalk van zilver. Het schild is getopt met een helm van goud, heeft dekkleden van goud en als helmteken een gouden keizerskroon waarop een adelaar met opengesperde vleugels van sabel. Het is omgeven door de ordeketting van het Gulden Vlies. Eronder een lint van keel met de wapenspreuk *Plus Oultre*, gedrapeerd rond twee herculeszuilen van zilver die het wapenschild schragen. Of dit wapen vanaf de oorspronkelijke bouw aanwezig was is niet duidelijk maar zeer waarschijnlijk.⁵ Het kan worden vergeleken met de nagenoeg even oude houten wapenschilden van de schouw van het Brugse Vrije (in de onmiddellijke omgeving gelegen) en van het stadhuis van Oudenaarde.⁶

5 Het schilderij met de Burg van Pieter Ledoux uit 1751 is de enige afbeelding van voor de Franse Tijd waarop het enigszins herkenbaar lijkt afgebeeld te zijn: J. Esther en M. Meulemeester, 'Kleurrijk eerherstel', p. 39.

6 L. Devliegheer, *De Keizer Karel-schouw van het Brugse Vrije*, Tielt, 1987 (Kunstpatrimonium van West-Vlaanderen, 10), afb. 69, 107, 158.

Hiërarchisch gezien zou het wapenschild van de stad Brugge zich op het tweede niveau moeten bevinden, hoger dan de rij ambachtswapens. Blijkbaar kwam het compositorisch echter beter uit het stadswapen boven de ingangseur te plaatsen, dus op het onderste niveau. De aanwezigheid van dit wapen vanaf de oorspronkelijke bouwfase is met een grotere waarschijnlijkheid dan bij het keizerlijk wapen vast te stellen, zelfs met quasi zekerheid.⁷ Het werd, samen met de andere heraldische elementen en de beelden die het Ancien Regime symboliseerden stukgeslagen door de Franse revolutionairen in 1792.⁸ Gedurende een groot deel van de 19de eeuw bleef het gebouw voortbestaan in zijn troosteloze ontmantelde toestand. Halfweg de eeuw was op de plaats van het vroegere stadswapen een bord met opschrift “Schade Beletters” aangebracht. Het gebouw deed toen dienst als hoofkwartier van de politie (schadebeletters waren ordehandhavers) en bleef dit tot aan de restauratie van 1875-1883.⁹ Tijdens deze restauratiecampagne liet Delacenserie er opnieuw het stadswapen aanbrengen, echter in een uitvoering van zijn tijd, enigszins verschillend van de oorspronkelijke. Het kan als volgt worden beschreven: “Een schild met acht dwarsbalken van zilver en van keel, met over alles heen een leeuw van lazuur, geklauwd en getongd van keel, gekroond en gehalsband van goud, de halsband voorzien van een kruisje van hetzelfde. Het schild getopt met een kroon met vijf bloemblaadjes met in het midden een letter b, alles van goud, en gehouden rechts door een aanzierende leeuw van goud, geklauwd en getongd van keel, en links door een aanzierende beer van natuurlijke kleur, gehalsband van zilver”.¹⁰

- 7 Twee schildhouders die een wapenschild vasthouden zijn duidelijk te herkennen op de gravure in Sanderus (1641) en op het schilderij van Van Meunicxhove (ca. 1672): A. Sanderus, *Flandria Illustrata*, Keulen, 1641 (anastatische herdruk, Tielt, 1978), p. 189; J. Esther en M. Meulemeester, ‘Kleurrijk eerherstel’, p. 38.
- 8 K. Norro, *Monumentenzorg*, p. 164; J. Esther en M. Meulemeester, ‘Kleurrijk eerherstel’, p. 39.
- 9 K. Norro, *Monumentenzorg*, p. 165; A. Duclos, *Bruges. Histoire et souvenirs*, Brugge, 1910, p. 174 en 448.
- 10 A. Vandewalle, ‘Nestant principauté ni duché. The city arms of Bruges and the crowned b’, in: A. Vandewalle, L. Viaene-Awouters en L. Duerloo (eds.), *Genealogica & Heraldica. Handelingen van het XXVI Internationaal Congres voor Genealogische en Heraldische Wetenschappen*, Brussel, 2006, p. 445.

In de officiële beschrijving van het toenmalige stadswapen werden de vijf bloemblaadjes aan de kroon niet vermeld: "... *L'écu timbré d'une couronne au milieu de laquelle la lettre b...*". In feite ging het om een Nederlandse markiezenkroon, die op het Brugse wapen ingevoerd was bij de erkenning door koning Willem I van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden op 20 oktober 1819. Ze werd ongewijzigd overgenomen in de erkenning door koning Leopold I van België op 22 februari 1842.¹¹ Dergelijke kroon was echter een onterechte ingreep door de Nederlandse overheid, die afweek van de eeuwenlange Brugse traditie: een kroontje met drie fleurons rond de schacht van een gotische letter b. Door de nieuwe Nederlandse interpretatie werd de zichtbaarheid van de stadsletter fel verminderd ten voordele van het oorspronkelijke secundaire element, de kroon. Het onterecht toekennen van dit en andere uitwendige versierselen was toen echter geen alleenstaand geval en valt te kaderen in de gehaaste en chaotische wapenverlening in die periode. Deze fout werd meegesleept gedurende een groot deel van de 19de en van de 20ste eeuw, tot ze door het Ministerieel Besluit van 1 juli 1986 betreffende erkenning van het Brugse stadswapen na de fusies van gemeenten werd rechtgezet.¹²

Hiermee werd echter het door Delacenserie op de Burgerlijke Griffie aangebrachte stadswapen niet uitgewist, tot verwarring van menige argeloze toeschouwer, die denkt met het huidige stadswapen te maken te hebben. Het verschil is natuurlijk miniem en bevindt zich niet in het wapenschild zelf maar in een uitwendig versiersel. Althans wanneer men geen rekening houdt met een ander, minder essentieel maar door heraldici toch betekenisvol geacht verschil, met name de voorstelling van de staart van de leeuw in het schild. In de 19de-eeuwse versie is een gespleten staart te zien, in de huidige versie gaat het om een niet-

¹¹ Brugge, *Stadsarchief*, Wapendiploma 22 februari 1842; zie ook A. Vandewalle (ed.), *Ten Wapen! Heraldiek, teken van gezag en identiteit*, Brugge, 2004, p. 55-56; M. Servais, *Wapenboek van de Provinciën en Gemeenten van België*, s.l., s.d., p. 94.

¹² A. Vandewalle, 'The city arms', p. 444-445; L. Viaene-Awouters en E. Warlop, *Gemeentewapens in België. Vlaanderen en Brussel*, Brussel, 2002, p. 236-242.

gespleten en daarom fierdere staart.¹³ De 19de-eeuwse gespleten staart is eigenaardig genoeg niet herhaald in het kleinere stadswapen gehouden door een beer naast de middenste volutetop, hoewel dit beeld ook een 19de-eeuwse versie is. Het pendant van dit beeld links van de volutetop bevat dan wel weer de 19de-eeuwse fout in de kroon van de Brugse b: er zijn vijf bloemblaadjes op aangebracht. Dit geeft de sierlijke stadsletter een wat lomper uitzicht dan gewoonlijk. Tenslotte valt wat het wapenschild boven de ingangdeur betreft nog te wijzen op het ontbreken van de wapenspreuk S.P.Q.B. in letters van goud op een lint van lazuur, die normaliter in de uitvoeringen met uitwendige versierselen voorkomt.

Het derde en laatste heraldische element van de sculpturale versiering van de Griffiegevel bestaat uit de wapens van de ambachten. Het gaat om een reeks van negen schildjes, die in samenhang moeten gezien worden. De reeks wordt geopend door het wapen met het Lam Gods onder het bovenste venster. Op het schild in keel is een lam afgebeeld met een nimbus en een tweepuntige banner, alles van zilver. Het is het wapen van de Brugse poorterij, vertegenwoordigd door de hoofdman van het Sint-Janszestendeel, vandaar de afbeelding van het lam van Sint-Jan de Doper.

De rij onder de vensters van de eerste verdieping opent met het wapen van de wevers: in keel een leeuw van zilver, getongd en gekroond van goud, houdende een schietspoel van goud.

Ernaast komt het wapen van de "vleeshouwers" of slagers: in goud een leeuw van sabel, getongd van keel en vergezeld van een rund van hetzelfde.

Het wapen van de timmerlieden is van keel met een keper van goud, vergezeld van drie bijlen van hetzelfde.

Het wapen van de smeden is van keel met een keper van zilver, geborduurd van goud en beladen met drie hamers van sabel, elk met een kroon van goud.

De corduaniers of schoenmakers voeren in keel een laars van sabel, gespoord van goud en omgekeerd gekroond van goud.

13 A. Vandewalle, 'Het Brugse stadswapen officieel erkend', in: *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis*, 124 (1987), p. 150-151.

2. Wapens van de kleermakers en de bakkers boven de bouwdatum in de gevel van de Burgerlijke Griffie
© Brugge, Cel Fotografie, J. Termont

De scheppers of kleermakers voeren in keel een schaar van goud.

De bakkers bevinden zich uiterst rechts: in keel drie schuingeplaatste broodpalen van goud waarop telkens drie broden van zilver.

De reeks wordt vervolledigd door het wapen van de makelaars op de achtergevel: gepaald van zes stukken, sabel en goud.¹⁴

DE 'NEGEN LEDEN VAN DE GEMEENTE'

Het samen beschouwen van deze reeks van negen wapenschilden leidt tot de interpretatie dat het gaat om de voorstelling van de zogenaamde 'negen leden van de gemeente', een indeling van

14 Deze ambachtswapens zijn afgebeeld in J. Gailliard, *De ambachten en neringen van Brugge*, Brugge, 1854 (anastatische herdruk, s.l., 1977). Zie ook B. Kervyn 'Heraldiek en andere symbolen op de Burgerlijke Griffie', in: *Brugse Gidsenkroniek*, 2001, p. 194-201.

de bevolking met het oog op haar vertegenwoordiging in het bestuur. Het eerste lid werd gevormd door de poortery, dit is de gegoede burgerij die leefde van de groothandel of van een vermogen. Deze werd vertegenwoordigd door de hoofdman van het Sint-Janszestendeel, de voornaamste van de hoofdmannen van de zes stadssecties. Het tweede en de volgende leden bestonden uit acht groepen van ambachten, telkens vertegenwoordigd door een hoofdambacht. De volledige reeks van negen wapens, die wel degelijk tijdens de oorspronkelijke 16de-eeuwse bouwcampagne werd aangebracht en dus geen toevoeging is van de 19de-eeuwse restauratie,¹⁵ illustreert op visuele wijze het belang dat in de bouwperiode van de Griffie aan de structuur met de negen leden werd gehecht.

Het recht op een vaste vertegenwoordiging van de ambachten in het bestuur van de stad was een uitvloeisel van de Guldensporenslag en werd geregeld in de stadskeure van 1304. De hierin opgelegde verhouding van vier poorters tegenover negen ambachtlieden in het schepencollege en in de raad werd echter in de loop van de 14de eeuw, wegens de aanhoudende sociale woelingen en wisselende machtsverhoudingen, niet steeds even nauwgezet nageleefd. Bovendien kon van een vaste indeling van de ambachtsgilden in negen groepen, met het oog op een vertegenwoordiging volgens hun onderling belang, nog geen sprake zijn. De ambachten waren toen nog in volle ontwikkeling en hun samenstelling veranderde voortdurend. Pas na de opstanden van 1359-1361 kwam meer stabiliteit in het systeem tot stand, maar dit leidde vóór het einde van de 15de eeuw niet tot een definitieve indeling van de ambachten. Van veel belang zou dit dan trouwens niet meer zijn, want vanaf 1399 benoemde de graaf opnieuw de schepenen zonder rekening te houden met een vaste verhouding poorters-ambachtlieden. Hiervan is pas opnieuw sprake in het privilege dat Maria van Bourgondië bij haar aantreden in 1477 aan de Bruggelingen moest toestaan en waarin zij het vertegenwoordigingsregime van 1304 in ere diende te herstellen. De 'restauratie' was evenwel van korte duur, want na een jarenlange

15 Best te zien op het schilderij van Pieter Ledoux: zie n. 5.

en bitsige strijd zou Maximiliaan van Oostenrijk erin slagen alle toegevingen van zijn overleden echtgenote terug te schroeven en de vorstelijke centralisatie te laten zegeviereren.¹⁶

De in het privilege van 1477 formeel vermelde 'negen leden' werden in documenten uit dezelfde tijd als volgt opgesomd (de toelichting tussen haakjes is van ons):

1. de poorterij
2. de vier neringen (dit waren de grote textielambachten: wevers, vollers, scheerders, ververs)
3. vleesambacht (waarbij ook de visverkopers)
4. de zeventien neringen (timmerlieden en alle ambachten van de bouw en houtconstructie)
5. de hamer (smeden en metaalconstructie)
6. het leder (schoenmakers en leerbewerkers)
7. de naalde (kleermakers en pelsbewerkers)
8. bakkers (waarbij nog ambachten uit de voedings- en verzorgingssector)
9. makelaars (waarbij ook de schippers en enkele kleine neringen).¹⁷

In de leden 2 tot 9 waren dus alle ambachten begrepen, toen 54 in totaal. Deze volgden een hiërarchie die gedurende de 15de en de 16de eeuw onveranderd bleef.¹⁸ De deken van elk leidend ambacht werd 'zwaardeken' genoemd.¹⁹ Naarmate vanaf het einde van de 14de eeuw minder rekening werd gehouden met de vertegenwoordiging van de ambachten in het schepencollege en de raad, kregen de ambachten of hun vertegenwoordigers de zwaardekens inspraak in een nieuw orgaan: de Grote Raad. In de 15de

16 A. Vandewalle, 'De Brugse stadsmagistraat en de deelname van de ambachten aan het bestuur, 14de-15de eeuw', in: W. Prevenier en B. Augustyn (eds.), *De Vlaamse instellingen tijdens het Ancien Régime: recent onderzoek in nieuw perspectief. Symposium georganiseerd te Brugge op 18 mei 1998*, Brussel, 1999 (Miscellanea Archivistica Sudia, 11), p. 27-40.

17 L. Gilliodts-van Severen, *Inventaire des archives de la ville de Bruges*, dl. 6, Brugge, 1876, p. 138; W. Blockmans, *De volksvertegenwoordiging in Vlaanderen van middeleeuwen naar nieuwe tijden*, Brussel, 1978 (Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie, Klasse der Letteren, jg. 40 nr 90), p. 76-77 en 83-86.

18 Brugge, *Stadsarchief*, Oud Archief, r. 114: Wetsvernieuwingen.

19 A. Vandewalle, *Beknopte inventaris*, p. 128-129, r. 312.

eeuw was deze nog in volle ontwikkeling en zijn samenstelling nog wisselend. Vaak werden de hoofdmannen van de zesteden samen met de zwaardekens van ambachten samengeroepen voor overleg met de schepenen en raadsleden. Dit gebeurde meest in tijden van crisis, zoals tijdens de opstanden van 1436-1438 of na de dood van Maria van Bourgondië in 1482. Maar op het einde van de 15de eeuw bleek men er de voorkeur aan te geven er alle ambachtsdekens bij te betrekken. Zo vormde zich dan een Grote Raad die was samengesteld uit 'drie banken', met name de zittende magistraat (met inbegrip van de hoofdmannen), de oud-burgemeesters en notabelen, en de 54 ambachtsdekens. In de 16de en 17de eeuw ging men dit orgaan doorgaans de Generale Vergadering noemen. Deze werd regelmatig samengeroepen om beslissingen te nemen op gebied van financiën, openbare werken, fortificaties, enz. Het was de breedste vertegenwoordiging van de stedelijke gemeenschap.²⁰

Het optreden van het korps van zwaardekens als politiek orgaan had dus in de eerste helft van de 16de eeuw reeds een groot deel van zijn betekenis verloren. Het kwam alleen nog tot uiting in een meer ceremoniële vorm, die gepaard ging met het toezicht op de bewaring van het stadszegel, de privileges en de stadsrekeningen. Deze kostbaarheden werden bewaard achter slot en grendel in de thesaurie van het Belfort, en werden slechts in uitzonderlijke omstandigheden tevoorschijn gehaald. Elk van de zwaardekens was in het bezit van een sleutel van de smeedijzeren deuren van de brandkast in de thesaurie, de tiende sleutel was in handen van de burgemeester van de schepenen. Dit betekende dat het gebruik van de symbolen van de macht enkel mogelijk was als zowel de burgemeester als alle zwaardekens aanwezig waren. Dergelijke opening ging dan ook met enig ceremonieel gepaard.²¹ Deze functie is de enige die bij de zwaardekens wordt

20 De werking van dit orgaan is nog niet grondig bestudeerd. Toch wijst alles erop dat niet de zwaardekens erin zetelden maar het voltallige korps ambachtsdekens. L. Gilliodts, 'Histoire de la magistrature brugeoise', in: *Annales de la Fédération Archéologique et Historique de Belgique*, 3, Brugge, 1888, p. 197-217.

21 Vermeld in het privilege van 1477 maar in de loop van de 16de en 17de eeuw nog toegepast: L. Gilliodts-van Severen, *Inventaire*, dl. 6, Brugge, 1876, p. 146; *Ibidem*, *Introduction*, Brugge, 1878, p. 53-54 en 69.

vermeld in het bekende tractaat over de 'stadsregering' van Joost de Damhouder, de Brugse rechtsgeleerde die in de bouwperiode van de Griffie leefde en werkte.²² Het was een overblijfsel van de reële politieke macht die de ambachten vooral in de 14de eeuw in Brugge hadden gekend. In de 16de eeuw was deze fel afgezwakt, maar de structuren zouden nog tot het einde van het Ancien Régime blijven bestaan. Het is veelbetekenend dat de wapenschilden van de leidende ambachten, samen met die van de keizer en van de stadsmagistraat nog in de eerste helft van de 16de eeuw werden aangebracht op de gevel van de nieuwe Burgerlijke Griffie als symbolen van de macht.

22 Zijn in het Latijn geschreven tractaat werd in de 17de eeuw in het Nederlands vertaald en gepubliceerd: J. De Damhouder, *Van de Grootdadigheit der Breedt-vermaerde Regeringhe van de Stadt Brugge*, Amsterdam, 1684, p. 532-534.